

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Діагностика банкрутства підприємства та розробка програми
його фінансового оздоровлення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Гвіздзжинська І. Ю.
Керівник: Чумак В. Д.

Полтава - 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ТА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....	8
1.1. Економічна сутність та зміст банкрутства підприємств.....	8
1.2. Організаційно-правовий механізм банкрутства та санації підприємств...	11
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	21
2.1. Аналіз системи показників оцінки фінансового стану підприємства.....	21
2.2. Аналіз фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства.....	33
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ТА НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	42
3.1. Удосконалення методики діагностики ймовірності банкрутства.....	42
3.2. Розробка плану санації промислових підприємств.....	50
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. За останні роки в Україні спостерігається динаміка до збільшення кількості фінансово нестійких суб'єктів підприємництва. Для підтримки ефективної діяльності підприємств важливим є своєчасне прогнозування кризових явищ та розробка дієвих санаційних заходів протидії їм. Дослідженням питань удосконалення методик прогнозування ймовірності банкрутства та розробкою шляхів його запобігання займалися наступні вчені-економісти: Е. Альтман, Г. Спрінгейт, Р. Таффлер, Г. Тішоу, І. Бланк, А. Бівер, О. Поддєрьогін, А. Коваленко, Л. Лігоненко, Д. Ящук та інші. У той же час потребують подальшого удосконалення методи прогнозування банкрутства та заходи для виходу з кризових ситуацій, що і обумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних, практичних та методологічних аспектів аналізу, оцінки і прогнозування банкрутства підприємства, а також розробка напрямів подолання та запобігання кризових явищ на підприємстві. Поставлена мета дослідження зумовила необхідність вирішення наступних завдань: дослідити економіко-правові аспекти банкрутства та санації підприємств, провести аналіз фінансових показників та діагностику банкрутства підприємства, удосконалити методики ймовірності банкрутства та розробити план санації для подолання кризових ситуацій досліджуваного підприємства.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є процес діагностики ймовірності банкрутства підприємства. Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні та практичні аспекти удосконалення аналізу, оцінки і прогнозування банкрутства підприємства.

Методи дослідження. У роботі використані наступні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний, порівняння, аналізу і синтезу; індукції та дедукції, монографічний метод, розрахунково-конструктивний.

Інформаційною базою при виконанні кваліфікаційної роботи стали дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності приватного підприємства «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018–2020 роки, а також власні дослідження та спостереження. Теоретичною основою дослідження були наукові праці з питань оцінки та прогнозування банкрутства підприємств, а також розробки заходів попередження або запобігання банкрутства.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Наукова новизна полягає в розробці методики прогнозування банкрутства та програми санаційних заходів з метою подолання кризових ситуацій для ПП «Полтавський ливарно-механічний завод», спираючись на результати оцінювання фінансового стану підприємства. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та наданні рекомендацій щодо удосконалення діагностики банкрутства підприємств. Основні висновки та пропозиції кваліфікаційної роботи можуть бути використані в практичній діяльності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» та інших суб'єктів господарювання при розробці заходів з прогнозування банкрутства та подолання кризових ситуацій.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і одержали позитивну оцінку на VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (Полтава, ПДАА, 28 жовтня 2021 року).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,6 др. арк., у тому числі 1 наукова стаття обсягом 0,5 др.

арк. та у матеріалах конференції – 1 тези обсягом 0,1 др. акр.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 51 найменування, містить 19 таблиць, 9 рисунків, 4 додатки. Основний зміст роботи викладено на 67 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ТА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність та зміст банкрутства підприємств

Як правило, кризові ситуації на підприємстві виникають не лише в період розвитку суб'єкта підприємництва, а й в період початкової стадії скорочення або розширення виробництва. Це спричинено через зміни обсягів виробництва та реалізації продукції, зростанням кредиторської та дебіторської заборгованостей, а також дефіцитом оборотних коштів. Стадії розвитку кризової ситуації поділяються на: економічну неспроможність (прихована стадія банкрутства), фінансову нестабільність, неплатоспроможність (реальне банкрутство) та офіційне визнання банкрутства. Подолати кризову ситуацію, в яку потрапляє підприємство в ринковій економіці можливо завдяки новим формам господарювання, що дозволить вирішити проблеми з забезпеченням стабільності розвитку [37].

В економічній літературі іноді об'єднують поняття «криза», «неплатоспроможність» та «банкрутство», хоча це є не правильно. Неплатоспроможністю являється характеристика неефективності бізнесу, тобто неспроможність боржника виконати свої зобов'язання перед кредиторами у встановлений період вимог. Банкрутство є результатом неплатоспроможності і зводиться до припинення діяльності суб'єкта підприємництва. Неплатоспроможність підприємства може закінчитися або банкрутством, або фінансовим оздоровленням (санацією). Якщо фінансове оздоровлення (санація) є позитивним результатом, то банкрутство – негативним.

В Кодексі України з процедур банкрутства визначено, що банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур оздоровлення (санації) та

реструктуризації та погасити у встановленому порядку грошові вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури [22, с. 3].

В Кодексі під неспроможністю вважається визнана судом, по суті, абсолютна неспроможність боржника. Окрім абсолютної неплатоспроможності також існує відносна неспроможність, яку можливо викликати через тимчасову відсутність або нестачу готівкових коштів у боржника у встановлений період вимог. Для примусового погашення кредиторської заборгованості застосовують норми цивільного права, які регулюють питання відповідальності за невиконання зобов'язань [22, с. 4]. Неналежна оцінка підприємницьких та господарських ризиків в діяльності підприємства є наслідком банкрутства, яка обумовлена перш за все некваліфікованими діями керівництва підприємства.

Погоджуємося з точкою зору про існування певної ієрархії, так як процес починається із виявлення ознак неплатоспроможності підприємства. А в тому випадку, коли підприємство втрачає перспективи розраховатися із зобов'язаннями, то підприємство-боржник вже стає неплатоспроможним.

Відзначимо, що в економічній літературі рідко уточнюється зміст терміна «банкрутство» при його використанні. При намаганні авторів пояснити значення, зазвичай вони розкривають та досліджують сутність банкрутства, виходячи з причин виникнення кризи. З даної точки зору виокремлюють банкрутство бізнесу, банкрутство виробництва та банкрутство власника.

Якщо ж розглядати зі сторони фінансового менеджменту, то банкрутство є заключним етапом розвитку кризи (кризової ситуації), що супроводжує розбалансування фінансових потоків підприємства, а також повною втратою ліквідності та фінансової стійкості. Якщо ж розглядати поступове «дозрівання» банкрутства, то воно зароджується в період «фінансового здоров'я», якщо останнє не підкріплене постійною аналітичною роботою, спрямованою на виявлення і нейтралізацію прихованих негативних тенденцій. Стадії банкрутства можливо поділити на приховану стадію неплатоспроможності, стадію фінансової нестійкості та явного банкрутства [11, с. 107-111].

З юридичної точки зору банкрутство ґрунтується на критеріях неплатоспроможності. Юридичний аспект банкрутства полягає в тому, що з дати прийняття заяви про визнання підприємства (юридичної особи) неплатоспроможним включається в дію весь економіко-правовий реалібітаційний механізм, який спрямований на фінансове оздоровлення (санацію) кризового підприємства. Банкрутство з цього моменту виступає не лише як якісна характеристика фінансово-економічного стану, а вже як форма алокаційної інновації, яка здатна підвищити вартість підприємства.

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства, боржник – суб'єкт підприємницької діяльності, котрий не в змозі виконати свої зобов'язання перед кредиторами, також зобов'язання щодо сплати обов'язкових платежів (податків і зборів) протягом трьох місяці після настання строку встановлених вимог їх сплати [22, с. 3].

Вище розглянуті ознаки банкрутства в більшій мірі належать до юридичних. А вже економічні ознаки банкрутства можливо розділити на дві групи. У першій групі показники показують: про можливі фінансові утруднення та вірогідність настання банкрутства у майбутньому; аналіз значення коефіцієнтів, які мають негативну динаміку та не відповідають нормативним значенням свідчать про наявність простроченої дебіторської та кредиторської заборгованостей; значне збільшення частки позикового капіталу до балансу; дефіцит власних оборотних коштів; постійне зростання тривалості обороту капіталу; присутність понаднормових запасів сировини та готової продукції; несприятливі зміни в портфелі замовлень; використання нових джерел фінансових ресурсів на нерентабельних умовах; зменшення ринкової вартості акції підприємства; зниження виробничого потенціалу [41, с. 740-745].

Показники другої групи не дають підстави, навіть при несприятливих значеннях, оцінювати поточний фінансовий стан підприємства як критичний, проте вони сигналізують про можливе різке погіршення у майбутньому при неприйнятті дієвих заходів: вимушені простої, недооцінка оновлення

технологій та техніки, втрата ключових контрагентів, неритмічна робота, недостатність капітальних інвестицій та неефективність дострокової угоди.

Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що банкрутство – об’єктивно економічна категорія, яка отримала розвиток в ринкових умовах господарювання. Визначення умов та ознак виникнення банкрутства здійснюється в залежності від економічної ситуації в країні, також інтересів, котрі переслідує держава при здійсненні процедур банкрутства.

1.2. Організаційно-правовий механізм банкрутства та санації підприємств

За останні роки в Україні спостерігається динаміка до збільшення кількості фінансово нестійких суб’єктів підприємництва. Питання банкрутства підприємств є головною проблемою держави в сучасних умовах господарювання. Основною проблемою є не лише невміння конкурувати на ринку, а й вчасно розраховуватися зі своїми зобов’язаннями перед кредиторами, що в подальшому призводить не лише до фінансової кризи на підприємстві, а й до кризи у країні. Важливо, що значний відсоток підприємств, справи про банкрутство яких перебувають на розгляді в більшості випадків є ті, котрі тимчасово потрапили у скрутне становище. Загальну кількість підприємств та їх динаміку за 2013-2020 роки подано рис. 1.1 [36].

Статистичні дані свідчать, що у 2013 році загальна кількість суб’єктів господарювання становила близько 1722070 одиниць (з них підприємств – 393327, фізичних осіб-підприємців – 1328743). З поступовим розвитком та стабілізацією економіки країни кількість суб’єктів підприємництва зросла та в 2020 році становила 1973652 одиниць (підприємств – 373897, фізичних осіб-підприємців – 1599755).

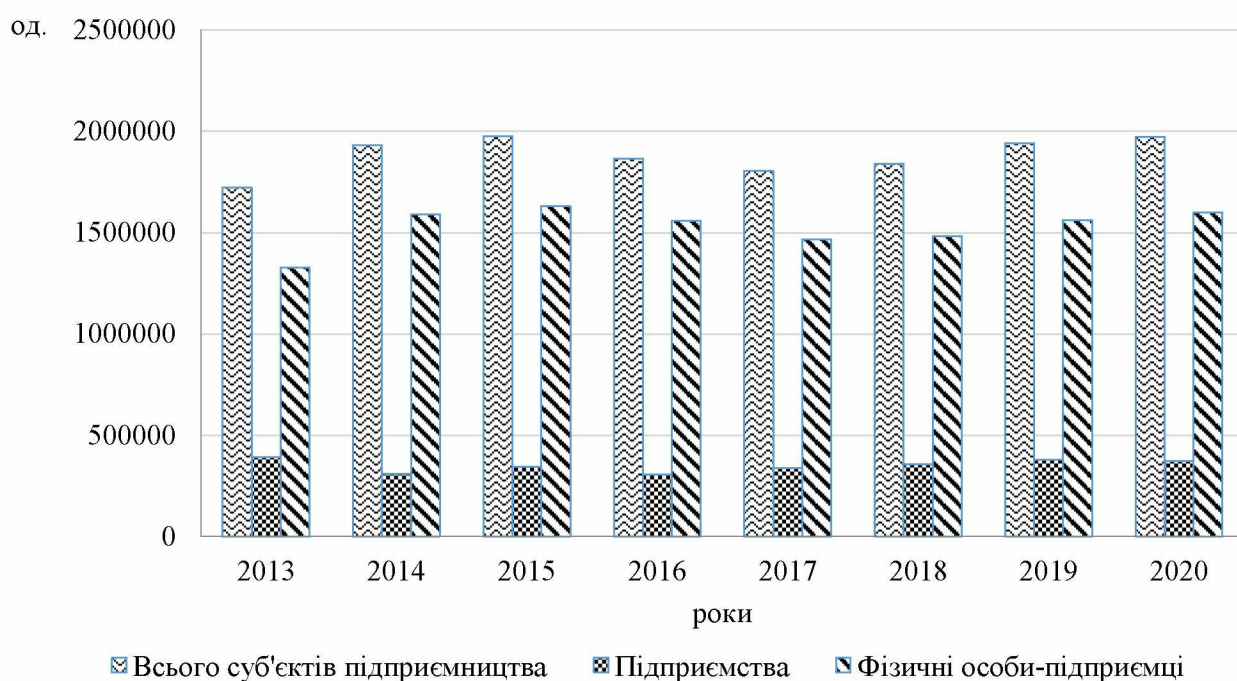

Рис. 1.1. Кількість суб'єктів підприємництва в Україні за 2013-2020 роки

Проаналізувавши статистичні дані можемо зробити висновок, що після кризи 2008 року кількість суб'єктів підприємництва з кожним роком збільшувалася, а питома вага збиткових підприємств зменшувалася. Криза та складна політична ситуація в Україні у 2014 році призвела до збільшення кількості збиткових суб'єктів господарювання (рис. 1.2) [42].

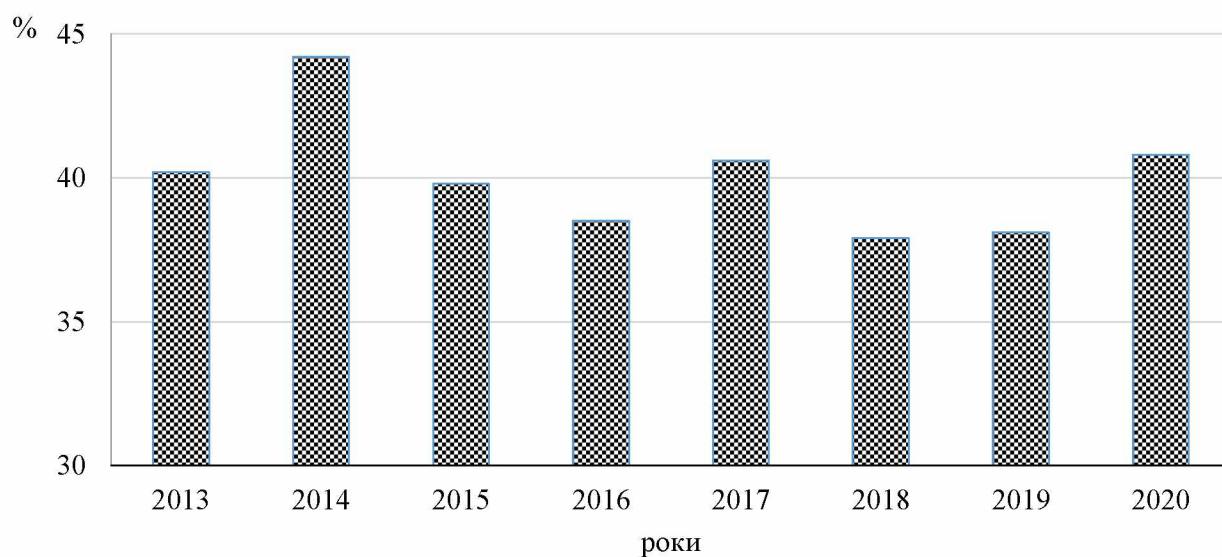

Рис. 1.2. Питома вага збиткових підприємств в економіці України за 2013-2020 роки, %

Аналізуючи збиткові підприємства в Україні, слід зазначити, що найбільша їх питома вага у 2014 році – 44,2 %, що було спричинено нестабільністю політичної та економічної ситуації в Україні та світовою кризою, в цілому. Спостерігається негативна динаміка до збільшення збиткових підприємств і у 2020 році, яку можливо пояснити нестабільністю економіки, що включає в себе запровадження карантинних заходів в Україні та загалом у світі.

Щоб провести ефективну антикризову політику необхідно правильно і своєчасно провести оцінювання фінансового стану та визначити ймовірність можливого настання банкрутства підприємства. Правильне оцінювання здійснюється за допомогою достовірної та необхідної інформації, яку можливо отримати з бухгалтерської (фінансової) звітності підприємства. Після проведеного розрахунку необхідно визначити напрями вдосконалення стану підприємства, з врахуванням характерних особливостей для кожного.

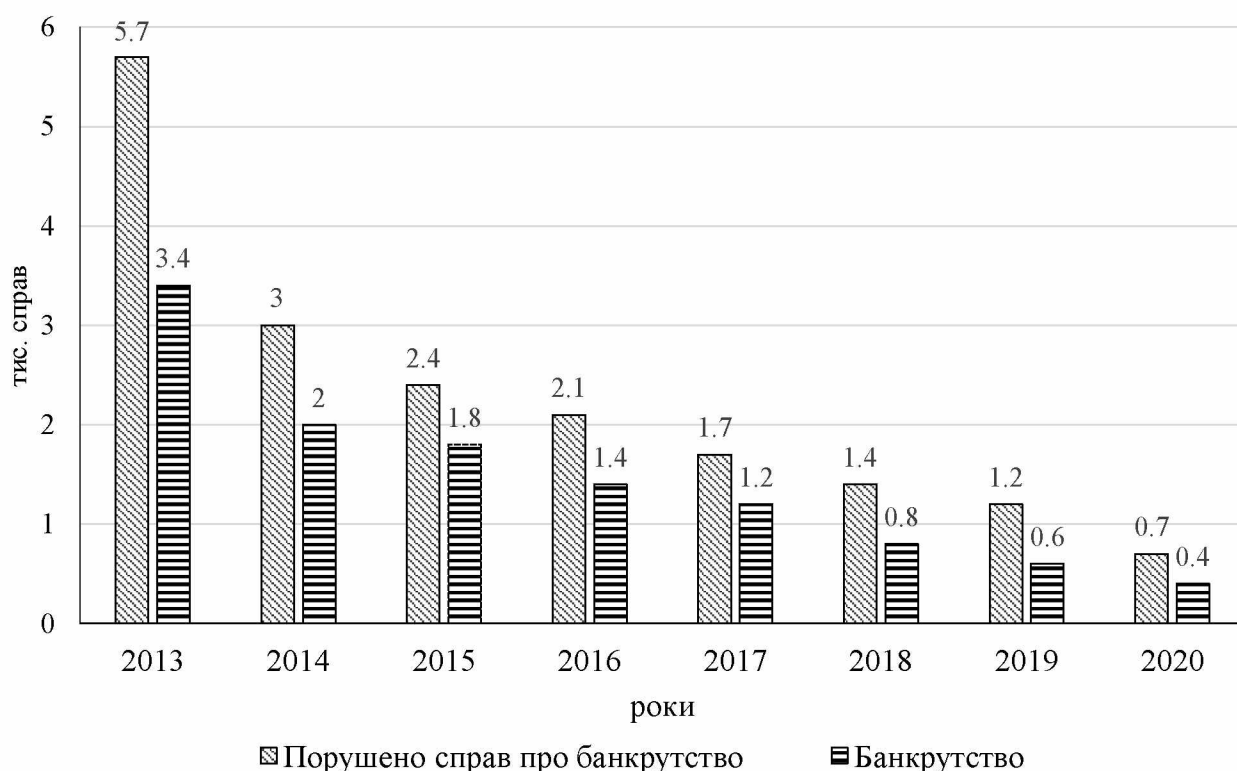

Рис. 1.3. Динаміка кількості порушених справ про банкрутство та визнання банкрутами за 2013-2020 роки, тис. справ

З даних рис. 1.3 спостерігається значне скорочення відкритих справ про банкрутство підприємств. Проте, щоб усунути проблему, яка існує по цей час,

необхідно впроваджувати процес санації для тих суб'єктів підприємництва, котрі мають резерви для покращення фінансового стану, що в подальшому вплине на розвиток національної економіки, зростання рівня ВВП, збільшення кількості робочих місць та ін. Виважена процедура оздоровлення (санації) або реструктуризації дасть змогу розраховатися з кредиторами та продовжити свою підприємницьку діяльність [10].

Ми погоджуємося з даним визначенням терміну «санація» з О. М. Поддєрьогим, який спирається на тлумачення зарубіжних економістів, що санація – це система взаємопов'язаних та послідовних заходів організаційного, фінансово-економічного, соціального та виробничо-технічного характеру, які спрямовані на виведення підприємства з кризи та досягнення або відновлення ним конкурентоспроможності та прибутковості в довгостроковій перспективі.

Санація суб'єктів підприємництва являє собою складний процес, для реалізації якого необхідне проведення ґрунтовних досліджень діяльності підприємств та розробка ефективних механізмів для оздоровлення фінансового стану. Результати досліджень дають змогу сформулювати обґрунтовані висновки стосовно перспектив та напрямів оздоровлення підприємств, а також їх подальшого розвитку [42].

Основними критеріями ефективності проведення оздоровлення (санації) суб'єктів підприємництва є показники ліквідності, платоспроможності, прибутковості та конкурентоспроможності.

В залежності від глибини кризи на підприємстві та умов надання зовнішньої допомоги санацію поділяють на два види:

- без змін статусу юридичної особи (здебільшого здійснюється при тимчасовому кризовому стані);
- зі зміною статусу юридичної особи (такою формою санації є реорганізація, яка здійснюється лише при досить серйозному кризовому стані підприємства) [50, с. 160-162].

Характеристика кожного етапу процедури фінансової санації наведена на рис. 1.4. [38, с. 361]

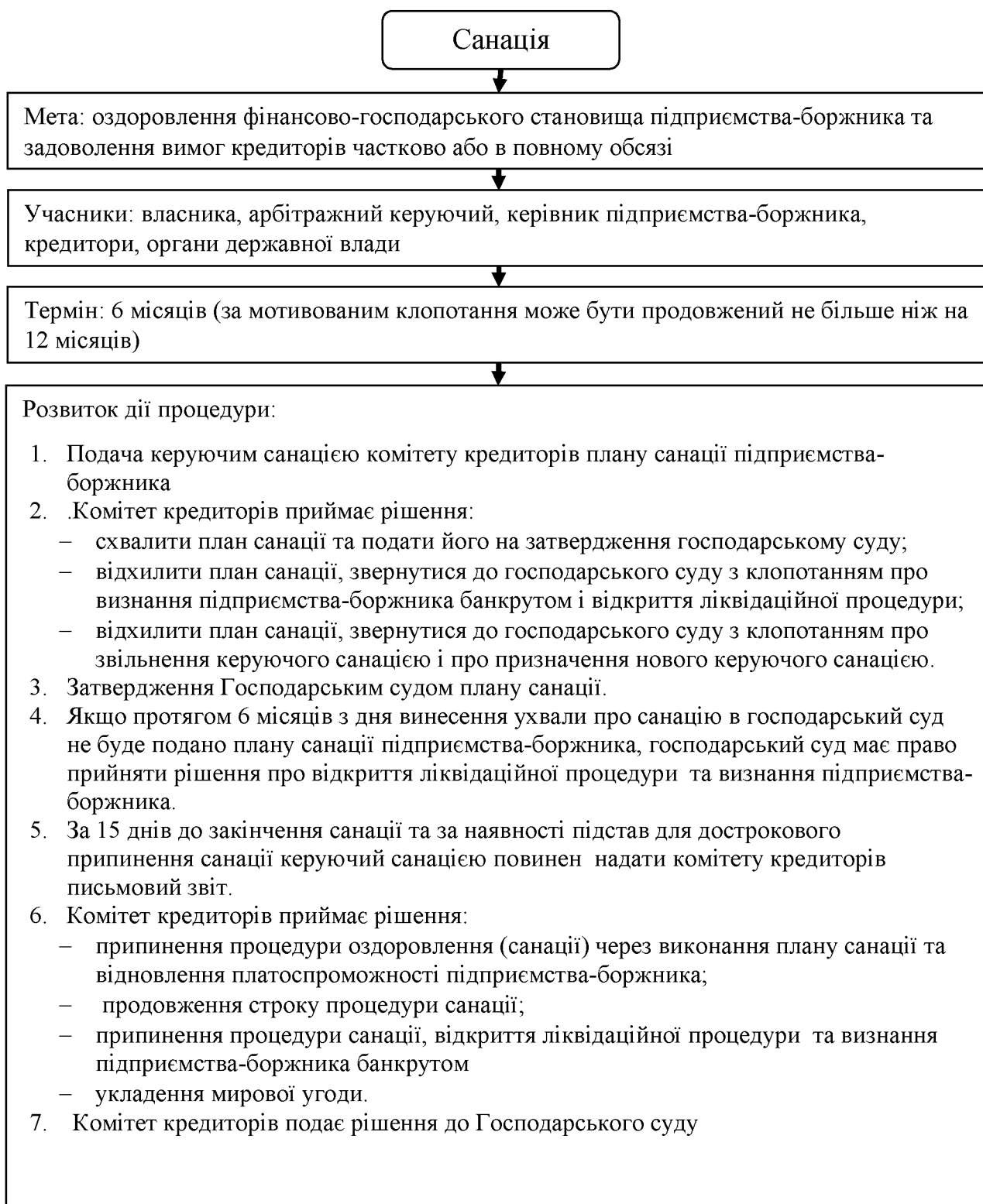

Рис.1.4. Характеристика процедури санації підприємства-боржника

Санаційні заходи поділяються на декілька типів для ефективного і правильного вибору стратегії та напряду покращення діяльності відносно особливостей кожного підприємства (табл. 1.1) [6, с. 43]. Законодавче та

теоретичне обґрунтування необхідності запровадження санаційних заходів повинно підкріплюватися відповідним механізмом для їх застосування.

Таблиця 1.1

Система санаційних заходів

Тип заходу	Характеристика заходу
Організаційно-правовий	Реорганізація підприємства
	Звільнення від об'єктів соціальної сфери
	Продаж майна підприємства-боржника
	Продаж підприємства (бізнесу) боржника
	Надання в оренду частини основних фондів підприємства-боржника
Виробничо-технічний	Поліпшення якості виробничого процесу
	Оновлення та модернізація виробничих фондів
	Перепрофілювання
	Оптимізація запасів
	Закриття нерентабельних виробництв
Соціальний	Зміна керівництва на залучення високваліфікованого персоналу
	Звільнення працівників підприємства, які не будуть задіяні в процесі реалізації плану санації та надання їм соціальних гарантій
Фінансово-економічний	Мирова угода (розстрочка, відстрочка, списання боргу)
	Рефінансування, стягнення дебіторської заборгованості
	Укладення форвардних контрактів на постачання продукції
	Пролонгування погашення минулих одержаних позичок
	Залучення додаткових кредитів для погашення заборгованостей та реалізації плану санації
	Залучення інвестора з переведенням на нього частини боргу
	Виконання зобов'язань третіми особами або власником

З фізичної точки зору, механізмом є внутрішня будова машини або обладнання, котра являється системою елементів та ланок, що призводить їх у дію. Відповідно і механізм санації повинен забезпечити практичну реалізацію санаційних заходів.

З економічної точки зору, механізм – послідовність процесів, станів, які визначають певне явище, дію. В економічній енциклопедії сутність механізму банкрутства суб'єкта підприємництва трактують як послідовність стадій та процесів, відповідних інструментів та процедур від етапу неплатоспроможності до ліквідації або санації [14, с. 848]. Виходячи з визначення можемо зробити висновок, що механізм санації підприємств визначає порядок реалізації санаційних заходів, процедур та інструментів.

Організаційно-економічний механізм санації підприємств охоплює систему взаємопов'язаних організаційно-економічних елементів (санаційних інструментів та заходів), методичного, нормативно-правового, кадрового та інформаційного забезпечення, спрямовану на реалізацію оздоровлення підприємств. За організаційним характером даного механізму є необхідність регулювання та формування відносин між суб'єктом підприємництва та іншими учасниками процесу оздоровлення. Реалізовані санаційні процедури сприятимуть задоволенню економічних інтересів: досягненню у довгостроковому періоді прибутковості та конкурентоспроможності, відновленню платоспроможності, розвитку регіону, галузі та країни. Отже, даний механізм оздоровлення (санації) базується на діях суб'єктів санації (власника, арбітражного керуючого, керівника підприємства-боржника, кредиторів, органів державної влади) згідно до їх інтересів та цілей.

Щоб забезпечити ефективну реалізацію санації підприємствам необхідно досягнути збалансованої роботи всіх основних складових організаційно-економічного механізму (рис. 1.5):

- інформаційно-правового забезпечення (сукупність інформаційних потоків стосовно фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва та зв'язків його із зовнішнім середовищем);
- нормативно-правового забезпечення (сукупність нормативно-правових актів, що регулюють реалізацію санації);
- методичного забезпечення (сукупність методів планування, аналізу, організації, контролю та оцінки регулювання в межах здійснення санації);
- організаційно-економічних елементів (санаційні інструменти та заходи), реалізація котрих забезпечує фінансове оздоровлення суб'єкта підприємництва;
- кадрового забезпечення (підготовка кваліфікованих спеціалістів для проведення санації) [6, 46-45].

Рис. 1.5. Структура організаційно-економічного механізму санації

Регулювання нормативно-правового забезпечення організаційно-економічного механізму санації здійснюється на основі Кодексу України з процедур банкрутства та інших підзаконних актів, які визначають особливості проведення санації.

Т. М. Білокінь у своїх працях пропонує внесення змін до нормативних та законодавчих актів України на рахунок економіко-правового регулювання санації суб'єктів підприємництва у напрямках проведення оцінки санаційної спроможності суб'єктів підприємництва, проведення обов'язкового взаємозаліку вимог, активізації до реалізації санації арбітражних керуючих та надання гарантій інвестору на стадії санації [4, 5].

Джерелами інформаційного забезпечення санації є статистичні довідники та збірники, фінансова звітність, інтернет, засоби масової інформації, незалежні та власні дослідження ринку. Основним призначенням є надання своєчасної та достовірної інформації, що дасть якісне інформаційне обслуговування учасникам процесу санації для прийняття ними управлінських рішень.

Методичним забезпеченням організаційно-економічного механізму санації суб'єктів підприємництва є моделі та методи розробки плану санації, визначення санаційної спроможності, проведення аналізу діяльності підприємства, оцінка ефективності реалізації санації. Дані методичні підходи відображені в розробках науковців та економістів, а також в законодавчих актах. Офіційно затвердженими є методичні рекомендації на виявлення ознак неплатоспроможності суб'єктів підприємництва та ознак з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення підприємства до банкрутства [40]; порядок розробки плану досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 % та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію [39]; методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [31].

Оцінка фінансового стану та ймовірності настання банкрутства є основним предметом досліджень відчизняних вчених. Методичні розробки таких науковців як Т. Бень, Є. Андрушак, Н. Головач., С. Герасименко, К. Колесар, С. Довбня, В. Москаленко, О. Терещенко, О. Платун слугують підґрунтям для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Визначенням санаційної спроможності займалися вчені О. Манойленко, К. Багацька та О. Терещенко, проте дослідження є дискусійними та потребують подальшого вивчення та удосконалення.

Механізм санації та оцінки ефективності окремих управлінських рішень є невід'ємною складовою організаційно-економічного механізму санації суб'єктів підприємництва. Результати оцінки ефективності санації вплинуть не лише на прийняття рішень про ліквідацію чи санацію суб'єкта підприємництва, а й на

вибір дієвого комплексу антикризових заходів при доцільності санації. Заслугує уваги запропонована Т. С. Клебановою модель для оцінювання ефективності оздоровлення суб'єктів підприємництва, яка ґрунтується на основі нечітних множин та включає в себе коефіцієнти фінансової незалежності, поточної ліквідності, конкурентоспроможності в довгостроковому періоді, рентабельність виробничих фондів [19, с. 158-165].

Необхідним підкріпленням організаційно-економічного механізму є кадрове забезпечення, а саме система підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з санації та антикризового управління. При застосуванні досудової санації іноді залучаються незалежні фахівці, які мають високий рівень кваліфікації в галузі, в якій здійснює свою діяльність суб'єкт підприємництва та ґрунтовні знання з інформаційних технологій, права та економіки. Серед випадків є створення тимчасової групи з представників фінансових установ, органів влади, персоналу боржника та кредиторів. При проведенні судової санації керуючий призначений господарським судом займається розробкою та реалізацією плану санації, а також в його функціонал переходять функції управління підприємством-боржником. Через нерозвиненість інституту антикризового управління в Україні існує необхідність для створення кадрового потенціалу, а також системи мотивації для керуючих санації, шляхом реалізації плану санації з позитивними результатами на практиці [5, с. 20].

Отже, розглянуті підсистеми забезпечення є основою для розробки та реалізації санаційних заходів, які Кодексом України з процедур банкрутства. Проте, через низький рівень на сьогодні результативності є необхідність удосконалення діючого організаційно-економічного механізму санації суб'єктів підприємництва, а саме його складових: нормативно-правового та методичного забезпечення; діяльності арбітражного керуючого (ключової особи санації); санаційних інструментів та заходів.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Аналіз системи показників оцінки фінансового стану підприємства

Кваліфікаційна робота виконана на основі ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» Металургійне підприємство засноване в 1979 році та спеціалізується на випуску насосів для гідротранспорту, а також насосних установок з різними типами приводів. Приватне підприємство «Полтавський ливарно-механічний завод» є найбільшим підприємством з виробництва насосів із зносостійких високохромистих чавунів у Європі та має сертифікати якості ISO 9000 та CE. За якістю ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» успішно конкурує з провідними виробниками – Warman, GIW, Metso, а значно нижча ціна робить пропозиції для споживачів унікально вигідними.

Чисельність працівників складає близько 420 чоловік, потужність ливарного цеху – 3 тис. тонн на рік та площа виробничих приміщень 22 тис. м² є основними важливими характеристиками здійснення діяльності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

Одним з важливих відділів структури ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» (Додаток Г) є фінансовий відділ, чисельністю з 3 чоловік, котрий займається складанням планів фінансування, прогнозуванням руху готівки, операцій страхування ризиків, розробкою кредитної політики, банківських операції, в тому числі операцій з іноземною валютою, операції з цінними паперами, роботою з дебіторами та фінансовим аналізом. В обов'язки бухгалтерського відділу чисельністю 5 чоловік покладено складання балансу, щоквартальних звітів фінансових результатів, руху грошових коштів, власного капіталу, наявності та рух основних фондів.

Оцінку фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» доцільно почати з одного з основних показників – фінансової стійкості. Фінансова стійкість – стан фінансових ресурсів, їх розподіл та використання, який забезпечує безперебійну діяльність, сприяє розвитку за рахунок зростання прибутку і капіталу у довгострокових перспективах, гарантує постійну платоспроможність у межах допустимого рівня ризику підприємства.

Фінансова стійкість визначається за допомогою системи абсолютних та відносних показників. Відносні показники (коефіцієнти) дають можливість провести аналіз структури джерел капіталу підприємства та оцінити ступінь фінансового ризику та стійкості. Проведемо розрахунок і дамо оцінку рівня та динаміки відносних показників, які характеризують фінансову стійкість ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Відносні показники оцінювання фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, –)	
				абсолютне	відносне, %
A	1	2	3	4	5
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,406	0,503	0,471	+0,065	+16,0
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,594	0,497	0,529	-0,065	-11,0
Коефіцієнт фінансового ризику	1,462	0,990	1,122	-0,340	-23,3
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,684	1,010	0,891	+0,207	+30,3
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,406	0,333	0,338	-0,068	-16,9
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	0,468	0,459	0,454	-0,013	-2,8
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	0,532	0,496	0,546	+0,013	+2,5
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,406	0,494	0,427	+0,020	+5,0
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,217	0,333	0,279	+0,061	+28,2

Продовж. табл. 2.1

A	1	2	3	4	5
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	0,487	1,277	0,502	+0,015	+3,1
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,070	0,071	0,214	+0,144	у 3,1 р.б.
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,446	0,318	0,517	+0,071	+15,8
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,107	0,166	0,116	+0,009	+8,4
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,503	0,466	0,543	+0,040	+8,1
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	3,148	2,932	2,670	-0,478	-15,2

Результати виконаних розрахунків (табл. 2.1) свідчать про недостатній рівень фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за показниками структур джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець 2020 р. частка власного капіталу у валюті балансу становить 47,1 %, що на 6,5 в. п. більше порівняно з 2018 р. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу відповідно зменшився на 11 % і свідчить про зменшення фінансової залежності від кредиторів.

За коефіцієнтом фінансової стабільності у 2018 р. на 1 грн позикового капіталу припадало 0,68 грн власного капіталу, а у 2020 р. – 0,89 грн. Відповідно значення коефіцієнта фінансового ризику показує, що в 2018 р. позиковий капітал перевищував власний капітал у 1,5 раз, а у 2020 р.- у 1,1 разів. У цілому така динаміка показників свідчить про зростання фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

Зниження коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів з 0,406 до 0,338 (на 16,9 %) показує зменшення залежності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» від довгострокових зовнішніх джерел фінансування. Значення коефіцієнтів довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень характеризують структуру позикового капіталу, в якій частка

довгострокових зобов'язань і забезпечень знизилась з 46,8 до 45,4 %, а поточних зобов'язань відповідно підвищилася з 53,2 до 54,6 %, що в цілому позитивно впливає на оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу підвищився з 0,406 до 0,427 (на 5,0 %). На кінець 2020 р. 42,7 % власного капіталу було вкладено в оборотні активи. Отже, збільшується ступінь мобільності власного капіталу, ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має більші можливості для фінансування виробничої, фінансової та інших видів діяльності.

Про достатній рівень забезпеченості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» власними оборотними коштами свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості власних активів власними оборотними коштами та забезпеченості власними оборотними коштами. У структурі оборотних активів власні фінансові ресурси становлять 27,9 %, а на 1 грн запасів і поточних біологічних активів припадає близько 0,50 грн власних оборотних коштів. Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів показує, що на кінець 2018 р. серед власних оборотних активів грошові кошти становили лише 7,0 %. У 2020 р. цей рівень підвищився до 21,4 %. Отже, зважаючи на позитивну динаміку, ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» суттєво поліпшило характеристику фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

Коефіцієнт майна виробничого призначення збільшився з 0,446 до 0,517 (на 15,8 %), тому з погляду забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» зберігає та підвищує фінансову стійкість. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів збільшився з 0,107 до 0,116 (на 8,4 %), що показує позитивну динаміку зростання частки основних засобів у валюті балансу. Коефіцієнт нагромадження амортизації збільшився з 0,503 до 0,543, що є негативним фактором для поліпшення функціонального стану необоротних активів.

За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» знизило рівень

забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Якщо в 2018 р. на 1 грн необоротних активів припадало 3,15 грн оборотних, то у 2020 р. – 2,67 грн.

Отже, за переважно більшістю відносних показників ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є фінансово стійким із позитивною динамікою.

Із метою визначення типу фінансової стійкості використовується методика, що базується на розрахунку системи абсолютних показників забезпеченості запасів джерелами їх формування (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Визначення та аналіз типу фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки, тис. грн

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, –)	
				абсолютне	відносне, %
А	1	2	3	4	5
Власні оборотні кошти	26075	46141	35021	+8946	+34,3
Довгострокові кредити банків	43880	46564	41840	-2040	-4,6
Короткострокові кредити банків	-	-	1355	+1355	+100,0
Запаси і поточні біологічні активи	53573	36128	69784	+16211	+30,3
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових кредитів банків для формування запасів	69955	92705	76861	+6906	+9,9
Загальна величина джерел формування запасів	69955	92705	78216	+8261	+11,8
Надлишок (+), нестача (–) власних оборотних коштів для формування запасів	-27498	+10013	-34763	-7265	-26,4
Надлишок (+), нестача (–) власних оборотних коштів і довгострокових кредитів банків для формування запасів	+16382	+56577	+7077	-9305	-56,8
Надлишок (+), нестача (–) загальної величини джерел формування запасів	+16382	+56577	+8432	-7950	-48,5
Тип фінансової стійкості	Нормально-стійкий	Абсолютний	Нормально-стійкий	X	X

Продовж. табл. 2.2

A	1	2	3	4	5
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	1,306	1,277	1,101	-0,204	-15,7
Надлишок (+), нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн запасів, грн.	+0,31	+0,28	+0,10	-0,20	-66,8

За результатами проведених розрахунків (табл. 2.2) із визначенням типу фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2020 р. порівняно з 2018 р. вартість запасів і поточних біологічних активів зросла на 16211 тис. грн (або 30,3 %), вартість короткострокових кредитів банків зросла на 1355 тис. грн (або 100 %), підприємство зменшило величину власних оборотних коштів на 8946 тис. грн (або 34,3 %). У підсумку нестача власних оборотних коштів для формування запасів зросла з 27498 до 34763 тис. грн, тобто на 7265 тис. грн, або 26,4 %. Отже, ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має ознаки нормально-стійкої фінансової стійкості.

Зниження коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами з 1,306 до 1,101 (на 15,7 %), а також надлишку власних оборотних коштів на 1 грн запасів з 0,31 до 0,10 грн (на 66,8 %) свідчить про негативну динаміку фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за критеріями формування запасів та поточних біологічних активів.

Відносні та абсолютні фінансово-економічні показники визначаються за інформацією балансу та характеризують стійкість підприємства за рахунок співвідношення між власними і позиковими коштами. В цей час оцінка фінансової стійкості підприємства передбачає аналіз факторів формування показників прибутковості операційної діяльності, котрі характеризують стабільність функціонування підприємства. Основними показниками такого аналізу є поріг рентабельності та запас фінансової стійкості. Наступним етапом проведемо оцінку порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Показники порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ПП
«Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки**

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, –)	
				абсолютне	відносне, %
Операційний дохід, тис. грн	250590	332418	247816	-2774	-1,1
Операційні витрати, тис. грн	226181	289309	240410	+14229	+6,3
у тому числі:					
а) змінні витрати	162539	221819	156490	-6049	-4
б) постійні витрати	63642	67490	83920	+20278	+32
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток), тис. грн	24409	43109	7406	-17003	-69,7
Маржинальний дохід, тис. грн	88051	110599	91326	+3275	+3,7
Частка (коефіцієнт) маржинального доходу в операційному доході	0,351	0,333	0,369	+0,017	+4,9
Поріг рентабельності, тис. грн	181123	202849	227720	+46597	+25,7
Частка порогу рентабельності в операційному доході, %	72,3	61,0	91,9	+19,6	×
Зона фінансової стійкості, тис. грн	69467	129569	20096	-49371	-71,1
Запас фінансової стійкості, %	27,7	39,0	8,1	-19,6	×

Аналізуючи табл. 2.3 маємо, що у 2020 р. порівняно з 2018 р. за рахунок збільшення операційних витрат на 14229 тис. грн (6,3 %) операційний дохід зменшився на 2774 тис. грн (1,1 %). Підсумком такої динаміки стало зменшення прибутку від операційної діяльності на 17003 тис. грн, що становить 69,7 %. Серед операційних витрат постійні витрати зросли на 20278 тис. грн (31,9 %), а змінні – зменшились на 6049 тис. грн, (3,7 %).

Негативною динамікою фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є збільшення показника порогу рентабельності (46597 тис. грн, або 25,7 %) та частки в операційному доході з 72,3 до 91,9 % (на 19,6 в. п.). Тобто, якщо в 2018 р. для покриття операційних витрат використовувалася сума операційного доходу, що становила 72,3 % від фактичного доходу, то вже у 2020 р. – відповідно 91,9 %.

Запас фінансової стійкості знизився з 27,7 % у 2018 р. до 8,1 % у 2020 р., рівень цього показника низький і свідчить про нестабільність роботи ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за критерієм забезпечення прибутковості операційної діяльності.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на зміну показника порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості. За інформацію форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за 2018-2020 роки (додатки А, Б, В) з використанням способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну показника запасу фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод». За даними розраховуємо умовні показники:

1. Розрахуємо перший умовний показник:

$$ЗФС_{ум1} = \frac{ОД_1 - ПВ_0 - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0}, \quad (2.1)$$

де $ОД_1$ – операційний дохід звітного року, тис. грн;

$ПВ_0$ – постійні витрати базового року, тис. грн;

$ЗВ_0$ – змінні витрати базового року, тис. грн.

2. Розрахуємо другий умовний показник:

$$ЗФС_{ум2} = \frac{ОД_1 - ПВ_{01} - ЗВ_0}{ОД_1 - ЗВ_0}, \quad (2.2)$$

де $ЗВ_0$ – змінні витрати звітного року, тис. грн.

Проведені розрахунки засвідчили, що $ЗФС_{ум1}$ та $ЗФС_{ум2}$ становлять 25,4 та 1,6 тис. грн відповідно.

Наступним етапом розрахуємо загальну зміну показника рентабельності:

$$\Delta ЗФС = ЗФС_1 - ЗФС_0, \quad (2.3)$$

у тому числі за рахунок факторів:

– операційного доходу:

$$\Delta \text{ЗФС}_{\text{ОД}} = \text{ЗФС} - \text{ПЗФСР}_0, \quad (2.4)$$

– постійних витрат:

$$\Delta \text{ЗФС}_{\text{ПВ}} = \text{ЗФС}_{\text{УМ2}} - \text{ЗФС}_{\text{УМ1}}, \quad (2.5)$$

– змінних витрат:

$$\Delta \text{ЗФС}_{\text{ЗВ}} = \text{ЗФС}_1 - \text{ЗФС}_{\text{УМ2}}. \quad (2.6)$$

Отже, запас фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» зменшився у 2020 р. порівняно з 2018 р. з 27,7 % до 8,1 %, тобто на 19,6 в. п. Унаслідок збільшення постійних витрат на 20278 (31,9 %) запас фінансової стійкості знизився на 23,8 %. Зменшення операційного доходу на 2774 тис. грн (1,1 %) спричинило зниження запасу фінансової стійкості на 2,3 %. Лише за рахунок зменшення операційних змінних витрат 6049 тис. грн (3,7%) запас фінансової стійкості збільшився на 6,5 %. Таким чином, єдиним фактором позитивної динаміки стало зменшення операційних змінних витрат.

Наступним етапом розглянемо показники, які характеризують ліквідність та платоспроможність підприємства. Ліквідність являє собою здатність активів бути швидко реалізованими за ринковою ціною. Також вона забезпечує своєчасну оплату підприємства. Щоб оцінити ліквідність підприємства здебільшого розраховують ліквідність балансу, що представляє собою ступінь покриття зобов'язань активами, термін перетворення яких у грошові кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Проведемо аналіз ліквідності балансу методом порівняння активів, згрупованих за рівнем ліквідності із пасивами, згрупованими за термінами погашення (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз ліквідності балансу ПП «Полтавський ливарно механічний завод» за 2018-2020 роки, тис. грн

Група	Вид оборотних активів	Роки			Група	Вид зобов'язань і забезпечень	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів		
		2018	2019	2020			2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.	2020 р.
A1	Високоліквідні	1828	3267	7481	П1	Найбільш термінові	19440	26441	26696	-17612	-23174	-19215
A2	Середньоліквідні	59977	96801	46247	П2	Короткострокові	30496	19469	23530	+29481	+77332	+22717
A3	Низьколіквідні	58086	38547	71870	П3	Довгострокові	43880	46564	41840	+14206	-8017	+30030
	Усього	119891	138615	125598		Усього	93816	92474	92066	+26075	+46141	+33532

За даними табл. 2.4 у 2018 та 2020 роках нестача високоліквідних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань становила 17612 та 19215 тис. грн відповідно. За середньо- і низьколіквідними активами спостерігається надлишок платіжних засобів: за середньоліквідними він зменшився з 29481 до 22717 тис. грн, а за низьколіквідними – збільшився з 14206 до 30030 тис. грн. У цілому надлишок оборотних активів для покриття поточних і довгострокових зобов'язань і забезпечень збільшився на 7457 тис.грн. Таким чином, у 2018 та 2020 роках баланс ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» не є абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних активів.

Наступним етапом проведемо розрахунок значення загального показника ліквідності станом на кінець 2018 та 2020 років на основі табл. 2.4.

$$ЗПЛ = \frac{A1 \times V_{A1} + A2 \times V_{A2} + A3 \times V_{A3}}{П1 \times V_{П1} + П2 \times V_{П2} + П3 \times V_{П3}} \quad (2.7)$$

де V_A і $V_{П}$ – частки відповідних груп активів і пасивів у загальному підсумку, %

Провівши розрахунок, маємо що значення загальних показників ліквідності у 2018-2020 роках становлять 1,7, 2,3 та 1,8 відповідно. Незначне підвищення загального показника ліквідності вказує на позитивну динаміку рівня ліквідності балансу ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

Для оцінювання ліквідності та статичної платоспроможності підприємства використовується система відносних показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності (платоспроможності) (табл. 2.5).

За даними табл. 2.5 значення коефіцієнта абсолютної ліквідності зросло в 4 рази: з 0,037 до 0,149. Це означає, що рівень покриття поточних зобов'язань і забезпечень високоліквідними оборотними активами в 2018 р. становив 3,7 %, а в 2020 р. – 14,9 %. Порівняння цього показника з нормативним значенням

($\geq 0,2$, або $\geq 20\%$) свідчить про недостатню грошову платоспроможність ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» у 2018 та 2020 роках.

Таблиця 2.5

**Показники оцінювання ліквідності та платоспроможності
ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки**

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, -)	
				абсолютне	відносне, %
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,037	0,071	0,149	+0,112	у 4,0 р. б.
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,365	2,304	1,260	-0,104	-7,7
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,401	3,019	2,501	+0,100	+4,2
Коефіцієнт платоспроможності	0,037	0,071	0,149	+0,112	у 4,0 р. б.
Коефіцієнт критичної ліквідності	1,278	1,499	1,364	+0,086	+6,8
Коефіцієнт покриття запасів	2,188	3,763	1,821	-0,367	-16,8

Фактичне значення коефіцієнта швидкої ліквідності зменшилося на 0,104 (або 7,7 %), а коефіцієнта загальної ліквідності збільшилося на 0,1 (або 1,1 %). Вони перевищують нормативні значення ($\geq 0,7$, або $\geq 1,0$), що вказує на високий рівень розрахункової та майнової платоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод». Фактичні значення допоміжних відносних показників оцінювання ліквідності та платоспроможності станом на кінець 2018 та 2020 років відповідають нормативним значенням, що підтверджує попередні висновки відносно високого рівня платоспроможності.

Зростання у динаміці значень більшості основних і допоміжних коефіцієнтів вказує на підвищення рівня платіжних можливостей ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» щодо виконання поточних зобов'язань і забезпечень з урахуванням використання відповідних груп платіжних засобів.

За проведеними результатами аналізу показників оцінки фінансового стану» можемо сформулювати висновки. За показниками фінансової стійкості ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має переважно позитивну динаміку, воно є фінансово-стійким та має нормально-стійкий тип фінансової

стійкості. За переважно більшістю відносних показників ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є фінансово стійким з позитивною динамікою за рахунок: збільшення частки власного капіталі у валюті балансу на 6,5 в. п., що свідчить про зменшення фінансової залежності; зменшення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів на 16,9 % вказує на зменшення залежності підприємств від довгострокових зовнішніх джерел фінансування; 42,7 % власного капіталу було вкладено в оборотні кошти, що показує збільшення мобільності власного капіталу та збільшення можливостей для фінансування діяльності; збільшення грошових коштів серед власних оборотних активів (на 14,4 %) суттєво поліпшило характеристику фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами; зростання коефіцієнта майна на 15,8 % вказує на підвищення забезпеченості активами основної діяльності. За абсолютними показниками ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має ознаки нормально-стійкої фінансової стійкості, проте з негативною динамікою у зв'язку зі зниженням забезпеченості власними оборотними коштами на 15,7 %; збільшенням на 66,8 % надлишку власних оборотних коштів на 1 грн запасів; збільшенням порогу рентабельності на 25,7 % та зменшенням запасу фінансової стійкості на 19,6 % унаслідок збільшення постійних витрат на 31,9 %, що свідчить про нестабільність операційної діяльності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

2.2 Аналіз фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства

Одним із перших сигналів настання банкрутства є неплатоспроможність. Відповідно до чинного Кодексу України з процедур банкрутства неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати свої зобов'язання перед кредиторами у встановлений строк.

Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства (затверджених наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14, у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 р. № 1361) визначено ознаки поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності [40].

Проведемо розрахунки та визначимо наявність або відсутність ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної
неплатоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»
за 2018-2020 роки**

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. від 2018 р. (+, -)	
				абсолютне	відносне, %
Довгострокові фінансові інвестиції, тис. грн.	6	6	6	0	0,0
Поточні фінансові інвестиції, тис. грн.	-	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн.	1828	3267	7481	+5653	у 4,1 р. б.
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	43880	46564	41840	-2040	-4,7
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	49936	45910	50226	+290	+0,6
Показник поточної неплатоспроможності, тис. грн.	-91982	-89201	-84579	+7403	-8,1
Коефіцієнт покриття	2,401	3,019	2,501	+0,100	+4,2
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,217	0,333	0,279	+0,061	+28,2
Чистий фінансовий результат: прибуток, тис. грн.	14867	28726	79	-14788	-99,5

За інформацією табл. 2.6 у 2018 р. показник поточної неплатоспроможності становив 91982 тис. грн, а у 2020 р. – 84579 тис. грн, тобто зменшився на 7403 тис. грн або 8,0 %. Зменшення показника поточної неплатоспроможності пояснюється збільшенням грошей та їх еквівалентів (на

5653 тис. грн, або у 4,1 р.) та зменшенням довгострокових зобов'язань і забезпечень (на 2040 тис. грн, або на 4,7 %).

У 2018 та 2020 роках значення коефіцієнта покриття більше 1,0, коефіцієнта забезпечення власними засобами більше 0,1 та ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» отримало чистий прибуток. Це є свідченням відсутності критичної та надкритичної неплатоспроможності. Збільшення у динаміці коефіцієнта покриття (на 0,1, або 4,2 %), коефіцієнта забезпечення власними засобами (на 0,061, або 28,2 %) є позитивними ознаками для підвищення рівня платоспроможності. Проте, основним показником, котрий негативно впливає на рівень платоспроможності є зменшення чистого прибутку на 14788 тис. грн, або в 188 разів.

Для прогнозування можливого банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки скористаємося системою критеріїв оцінювання структури балансу (табл. 2.7). Критерії оцінювання структури балансу дають змогу сформулювати один із двох висновків:

- структура балансу визнається задовільною, а підприємство платоспроможним у разі виконання таких умов: $K1 \geq 1,0$ і $K2 \geq 0,1$;
- структура балансу визнається незадовільною, а підприємство неплатоспроможним за виконання таких умов: $K1 < 1,0$, або $K2 < 0,1$, або одночасно $K1 < 1,0$ і $K2 < 0,1$

За виконаннями даних критеріїв для ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» розраховувався коефіцієнт втрати платоспроможності:

$$K_{ВТП} = \frac{K_k + 0,25(K_k - K_{п})}{2}, \quad (2.8)$$

де K_k і $K_{п}$ – коефіцієнти загальної ліквідності відповідно на кінець і початок 2020 р.

За даними табл. 2.7 станом на кінець 2020 р. значення коефіцієнта загальної ліквідності (2,501) більше 1,0 коефіцієнта забезпеченості оборотних

активів (0,279) більше 0,1, тому за наведеними умовами структура балансу визначається задовільною, а ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» платоспроможним.

Таблиця 2.7

Оцінювання структури балансу та перспектив втрати (відновлення) платоспроможності «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2020 рік

Показник	На початок 2020 р.	На кінець 2020 р.	Відхилення (+, -)
Коефіцієнт загальної ліквідності (K1)	3,019	2,501	-0,519
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (K2)	0,333	0,279	-0,054
Коефіцієнт втрати платоспроможності	×	1,186	×

Значення коефіцієнта втрати платоспроможності становить 1,186 та виконує умови (≥ 1), що свідчить про відсутність передумов до втрати ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» платоспроможності впродовж трьох місяців. Зменшення у динаміці значень критеріїв оцінювання структури балансу вказує на зниження рівня платоспроможності підприємства.

Наступним етапом аналізу є проведення розрахунків за моделями прогнозування ймовірності настання банкрутства. (табл. 2.8) [45, с. 360].

Таблиця 2.8

Моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємств.

Назва	Модель та коефіцієнти	Ймовірність банкрутства, значення Z
A	1	2
Модель Альтмана	$Z = 0,717K1 + 0,847K2 + 3,107K3 + 0,42K4 + 0,995K5$, K1 = середньорічна величина власних оборотних коштів / середньорічна вартість активів; K2 = чистий фінансовий результат: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів; K3 = фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів; K4 = середньорічна вартість власного капіталу / середньорічна величина зобов'язань і забезпечень. K5 = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / середньорічна вартість активів.	$Z < 1.23$ – висока; $Z \geq 1.23$ – невелика

А	1	2
Модель Спрінгейта	$Z = 1,03K1 + 3,07K2 + 0,66K3 + 0,4K4$, $K1$ = середньорічна величина власних оборотних коштів / середньорічна вартість активів; $K2$ = фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів; $K3$ = фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток) / середньорічна величина поточних зобов'язань і забезпечень; $K4$ = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / середньорічна вартість активів.	$Z < 0,862$ – висока; $Z \geq 0,862$ – невелика
Модель Лису	$Z = 0,063X1 + 0,092X2 + 0,057X3 + 0,001X4$, $X1$ – середньорічна вартість оборотних активів / середньорічна вартість активів; $X2$ = валовий: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів; $X3$ = нерозподілений прибуток (непокритий збиток) / середньорічна вартість активів; $X4$ = середньорічна вартість власного капіталу / середньорічна величина зобов'язань і забезпечень	Оціночне граничне значення: $Z = 0,037$.
Модель Таффлера	$Z = 0,03X1 + 0,13X2 + 0,18X3 + 0,16X4$, $X1$ = валовий: прибуток (збиток) / середньорічна величина поточних зобов'язань і забезпечень; $X2$ = середньорічна вартість оборотних активів / середньорічна величина зобов'язань і забезпечень; $X3$ = середньорічна величина поточних зобов'язань і забезпечень / середньорічна вартість активів; $X4$ = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / середньорічна вартість активів.	Якщо $Z > 0,3$, то підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності; за $Z < 0,2$ є ймовірність банкрутства.
Універсальна дискримінантна функція	$Z = 1,5K1 + 0,08K2 + 10K3 + 5K4 + 0,3K5 + 0,1K6$, $K1$ = cash-flow (чистий прибуток + амортизація) / середньорічна величина зобов'язань і забезпечень; $K2$ = середньорічна вартість активів / середньорічна величина зобов'язань і забезпечень; $K3$ = чистий фінансовий результат: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів; $K4$ = чистий фінансовий результат: прибуток (збиток) / чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); $K5$ = середньорічна величина запасів / чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); $K6$ = чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) / середньорічна вартість активів.	$Z > 2$ – не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага порушена, у разі переходу на антикризове управління банкрутство не загрожує; $0 < Z < 1$ – загроза банкрутства, якщо не будуть проведені санаційні заходи; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом

Проведемо розрахунки діагностики ймовірності настання банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки (на основі табл. 2.8) за моделлю Альтмана на (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Діагностика ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за моделлю Альтмана

Показник	2018 р.	2019 р.	2020р.
K ₁	0,165	0,210	0,225
K ₂	0,108	0,167	0,000
K ₃	0,132	0,201	0,001
K ₄	0,700	0,846	0,951
K ₅	1,767	1,855	1,336
Z	2,670	3,118	1,893

Отже, за результатами діагностики ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана у 2018-2020 р. можемо зробити висновок, що на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» існує невелика ймовірність настання банкрутства.

Провівши діагностику ймовірності банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки за наступною моделлю – моделлю Спрінгейта в табл. 2.10 маємо, що підприємство має стабільний фінансовий стан та мінімальну загрозу банкрутства.

Таблиця 2.10

Діагностика ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за моделлю Спрінгейта

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
K ₁	0,165	0,210	0,225
K ₂	0,132	0,201	0,001
K ₃	0,413	0,721	0,003
K ₄	1,767	1,855	1,336
Z	1,553	2,051	0,771

Розрахунок діагностики ймовірності банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за моделлю Лису подано в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Діагностика ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за моделлю Лису

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
X1	0,753	0,752	0,734
X2	0,417	0,441	0,352
X3	0,049	0,210	0,156
X3	0,700	0,846	0,951
Z	0,089	0,101	0,088

Отже, провівши діагностику ймовірності настання банкрутства за моделлю Лису у 2018-2020 роках ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має мінімальну загрозу настання банкрутства.

Проведений розрахунок ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки за наступною моделлю – моделлю Таффлера свідчить про довгострокову перспективу діяльності (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Діагностика ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за моделлю Таффлера

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
X1	1,309	1,582	1,320
X2	1,280	1,388	1,432
X3	0,319	0,279	0,267
X4	1,767	1,855	1,336
Z	0,546	0,575	0,487

Діагностику ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за дискримінантною функцією подано в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Діагностика ймовірності настання банкрутства на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за універсальною дискримінантною функцією

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
K1	0,217	0,344	0,070
K2	1,700	1,846	1,951
K3	0,108	0,167	0,001
K4	0,061	0,090	0,001
K5	0,168	0,141	0,220
K6	1,767	1,855	1,336
Z	2,072	3,012	0,467

За універсальною дискримінантною функцією у 2018 р. ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» фінансово стійке та йому не загрожує банкрутство, а у 2020 році – ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів.

Результати діагностики ймовірності банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за 2018-2020 роки узагальнюються у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Результати побудови багатofакторних моделей діагностики ймовірності настання банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»

Модель	Значення Z-показника			Ймовірність настання банкрутства
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Модель Альтмана	2,670	3,118	1,893	Невелика ймовірність банкрутства
Модель Спрінгейта	1,553	2,051	0,771	Підприємство має стабільний фінансовий стан і загроза банкрутства є мінімальною
Модель Лису	0,089	0,101	0,088	Загроза настання банкрутства мінімальна
Модель Таффлера	0,546	0,575	0,487	Підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності
Універсальна дискримінантна функція	2,072	3,012	0,467	У 2018р. підприємство фінансово стійке та йому загрожує банкрутство, а 2020р. – підприємству загрожуватиме банкрутство, якщо банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів.

Підсумовуючи вище зазначене, можемо зробити висновки. За проведеними розрахунками маємо відсутність передмов втрати платоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» найближчі три місяці, а також ознак критичної на надкритичної неплатоспроможності.

За показниками ліквідності та платоспроможності – ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» не є абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних активів, проте позитивним є зростання більшості показників ліквідності, що вказує на підвищення рівня платіжних можливостей щодо виконання зобов'язань та позитивну динаміку рівня ліквідності балансу. Основним показником, який негативно впливає на рівень платоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є зменшення чистого прибутку на 14788 тис. грн., або в 188 разів.

Фактичні значення Z-показників за результатами побудови багатофакторних моделей діагностики ймовірності настання банкрутства у 2018 та 2020 роках дають змогу сформулювати висновок про стабільність фінансового стану і мінімальну загрозу банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод». Лише по універсальній дискримінантній моделі у 2020р. існує загроза настання банкрутства. Зниження у динаміці значень Z-показників свідчить про негативні зміни характеристик фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ТА НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення методики діагностики ймовірності банкрутства

Питанню діагностики банкрутства в сучасній економічній науці приділяється значна увага. Це спричинено тим, що збільшення кількості банкрутств суб'єктів підприємництва призводить до порушення макроекономічної рівноваги. Від результатів оцінки ймовірності настання банкрутства суб'єкта підприємництва залежить не лише на його ціна, а й інвестиційна привабливість, що також впливають на економічні інтереси держави. Закордонні та вітчизняні методичні забезпечення діагностики ймовірності банкрутства можливо охарактеризувати різноманітністю методів проведення, які обумовлюються доцільністю його систематизації.

За допомогою існуючих показників можливо визначити банкрутство суб'єкта підприємництва, які можна згрупувати та поділити на декілька груп. Перша група включає в себе показники, які свідчать про можливі фінансові проблеми або настання банкрутства в недалекому майбутньому: втрати в операційній діяльності, що виражаються в скороченні виробництва, зменшення обсягів продажів та хронічна збитковість; наявність простроченої дебіторської та кредиторської заборгованостей; негативна тенденція до зниження показників ліквідності; збільшення залежності від кредиторів; постійне зростання тривалості обігу капіталу; дефіцит власного оборотного капіталу; використання нових джерел фінансових ресурсів на безвигідних умовах, наявність понаднормових запасів сировини та готової продукції, зменшення вартості акцій підприємства.

До другої групи відносяться показники, значення яких не дає підстав щоб розглядати фінансовий стан як критичний, проте вони сигналізують про можливе погіршення в майбутньому при неприйнятті дієвих рішень: залежність

суб'єкта підприємництва від конкретного проекту, ринку збуту, виду активу, типу устаткування; недооцінка відновлення технологій та техніки, втрата головних контрагентів, втрата кваліфікованих працівників апарату управління, неефективність довгострокової угоди; змушені простої виробництва, дефіцит капітальних вкладень та інших показників. Класифікація методів діагностики банкрутства підприємства зображена на рис. 3.1 [20, с. 267].

Рис. 3.1. Класифікація методів діагностики банкрутства підприємства

Перевагами такої системи індикаторів можливого банкрутства є комплексний та системний підхід. А в же недоліками є інформативний характер розрахункових показників, високий ступінь складності прийняття рішень в умовах багатокритеріальної задачі, суб'єктивність прогностного рішення.

Статистичні методи є найбільш шикоро використовуваними при оцінці ймовірності настання банкрутства суб'єкта підприємництва. Особливостями

цих моделей є використання класичних статистичних процедур моделювання та фокусування на можливих ознаках банкрутства для підприємства.

На практиці найбільш використовуваними статистичними моделями є моделі на основі дискримінантного аналізу (рис. 3.2) [21 с. 96]. Вони полягають в аналізі співвідношень коефіцієнтів та побудові функції за допомогою статистичних методів. Однофакторний дискримінантний аналіз базуються на побудову системи показників-індикаторів та має безліч переваг та недоліків у моделях (табл. 3.1).

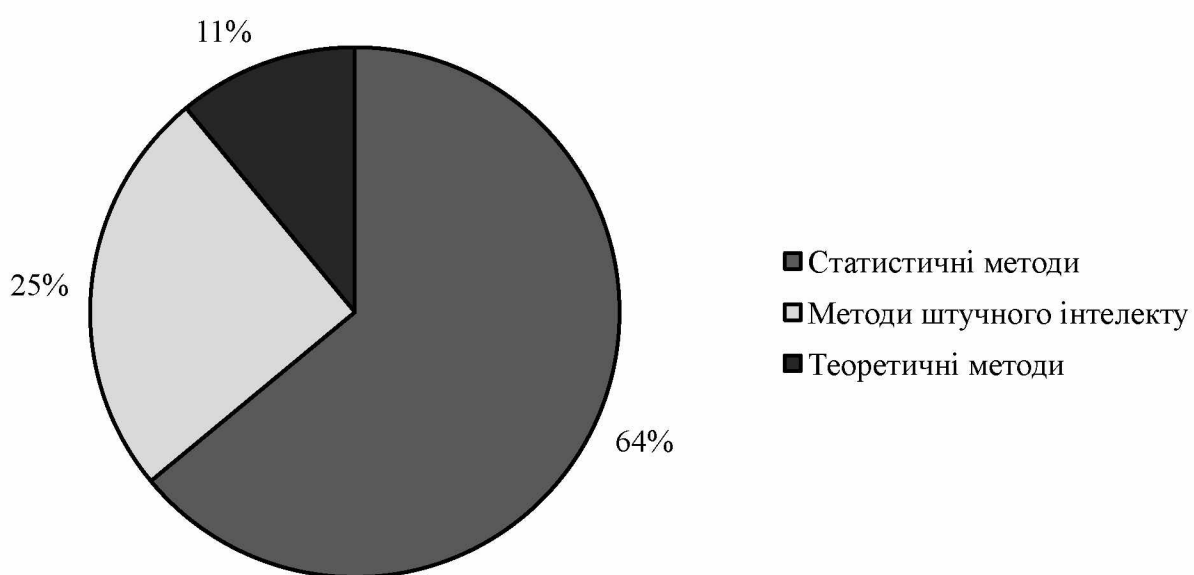

Рис. 3.2. Частота використання кількісних методів діагности банкрутства

Відомими моделями багатфакторного дискримінантного аналізу є моделі Альтмана., Таффлера, Лису, Спрінгейта, Фулмера, Тішоу, Олсона та мають безліч переваг – просту в розрахунках, невелику кількість показників, доступність даних для розрахунку, а також можливість оцінити фінансовий стан підприємства та спрогнозувати настання банкрутства. Проте, так як вони створені для європейських країн та з іншою розвинутою економікою та той час, їх не можливо використовувати для сучасної економіки України. Застосування можливо лише тільки для великих та середніх підприємств, невідповідність методичних прийомів для розрахунку показників української звітності,

відсутність врахування методичних прийомів, суб'єктивність вибору показників, використання лінійної залежності є основними недоліками даних моделей. Розрахована українським вченим модель О. Терещенка створена для українських підприємств та враховує специфіку діяльності суб'єктів, але нормативні значення показників не мають належної обґрунтованості, існує широкий інтервал невизначеності та застосування можливе лише для окремих суб'єктів підприємництва [17, с. 184-200].

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика методик, що базуються на побудові системи показників-індикаторів

Назва методики	Переваги	Недоліки
1	2	3
Комплексна оцінка кризового стану Лігоненко	- можливе застосування з боку внутрішніх та зовнішніх зацікавлених сторін; - значна кількість показників оцінювання; - фінансового стану; - виділення показників фундаментальної та експрес-діагностики	- ототожнення показників платоспроможності та ліквідності; - дублювання окремих показників; - неврахування показників ринкової активності та виробничо-господарської діяльності підприємства
Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності Чернянського	- наявність оцінювальних критеріїв для присвоєння підприємства до певного типу; - врахування різних показників економічної діяльності	- недостатня кількість показників; - неврахування показників прибутковості; - недоступність інформації для розрахунку даної методики
Методика оцінки загрози кризи та банкрутства підприємства Сипягіна	- простота розрахунків; - невелика кількість показників; - доступна інформація для аналізу; - детальний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей	- відсутність показників, які можуть зпрогнозувати відновлення або втрату платоспроможності; - неврахування динаміки зміни фінансового стану; - не значна кількість показників, які не можуть дати всебічну оцінку
Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності Грязновой	- простота та поетапність розрахунків; - доступність інформації для аналізу; - включення показників різних критеріїв економічної діяльності;	- ототожнення показників платоспроможності та ліквідності; - неврахування показників ділової активності; - відсутність критеріїв для віднесення підприємства до певного стану

А	1	2
Система показників фінансовго стану підприємства для діагностики банкрутства У. Бівера	- простота застосування - прогнозування банкрутства на кілька років вперед; - виявлення незадовільної структури балансу	- тільки для успішних підприємств; - нормативні значення не відповідають деяким галузям; - неврахування показників дебіторської заборгованості та стану грошових потоків

Нормативна методика діагностики банкрутства – Наказ Мінекономіки України від 19.01.06. № 14, який має однозначний підхід при оцінці кризового стану, визначає причини кризового стану та тип банкрутства, а також проводить всебічну оцінку фінансово-господарської діяльності [40]. Занадто велика кількість оцінюваних показників ускладнює використання даної методики, а ігнорування показників стану і структури грошових потоків та ринкової активності не дають повну оцінку фінансово-господарської діяльності.

Особливостями методів штучного інтелекту є фокусування на можливих симптомах банкрутства та багатовимірність. Метод дерева рішень дає змогу спрогнозувати належність об'єктів або спостережень до певного класу категоріальної залежної змінної. Наступний метод – метод генетичних алгоритмів, який ґрунтується на ідеї генетичного спадкоємства еволюції Дарвіна. Його алгоритм працює з використанням стохастичного методу пошуку для знаходження оптимального рішення на основі великого набору первинних даних. Експертні методи являють собою використання експертних систем та спрямовані на прогнозуванні банкрутства суб'єкта підприємництва. Ми вважаємо, основним недоліком використання методів штучного інтелекту є складність розрахунків та необґрунтованість розрахунку для підприємств загалом та в розрізі галузей.

Третьою групою є методи, обґрунтовані на засобах теоретичної діагностики банкрутства суб'єктів підприємництва. Їх особливостями є багатовимірність, використання статистичних методів з подальшою додатковою аргументацією, зосередження на якісних причинах банкрутства.

У вітчизняній практиці для діагностики банкрутства підприємств використовують систему коефіцієнтів: коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт втрати (відновлення) платоспроможності та інших фінансових показників.

Виходячи з аналізу методик діагностики банкрутства, можемо зробити висновок, що жодна модель не враховує всебічну оцінку всіх показників діяльності підприємства саме для економіки України. Враховуючи всі недоліки та переваги, першочергово хочемо запропонувати модель розрахунку для аналізу ймовірності банкрутства виходячи з показників-індикаторів, кожен з яких має по 1 балу для подальшого висновку діагностики ймовірності настання банкрутства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Пропонована однофакторна дискримінантна модель

Назва показника	Розрахунок	Нормативне значення	Бали
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\geq 1,0$	1
Коефіцієнт фінансової автономії	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	$\geq 0,5$	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{[\text{Гроші та їх еквіваленти}] + [\text{Поточні фінансові інвестиції}]}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}}$	$\geq 0,2$	1
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	$\frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}}$	$\geq 0,1$	1
Рентабельність виробництва, %	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} \times 100\%$	$\geq 10\%$	1
Рентабельність продажу, %	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Виручка від реалізації}} \times 100\%$	$\geq 10\%$	1

Підсумувавши бали, можемо зробити висновок: якщо сума балів дорівнює 6, то підприємство фінансово стійке та йому не загрожує банкрутство; якщо сума 5 або 4, то на підприємстві існує мінімальна загроза настання банкрутства; якщо сума балів 3 та менше, то підприємство має критичний стан

та велику ймовірність настання банкрутства або взагалі банкрутство. Проведемо діагностику банкрутства на основі даної моделі (табл. 3.3).

Якщо підсумувати, то запропонована модель має безліч переваг у використанні для першого етапу діагностики ймовірності банкрутства:

- невелика кількість коефіцієнтів;
- простота розрахунків;
- доступність інформації для оцінки;
- можливість визначення причин кризового стану.

Таблиця 3.3

Діагностика ймовірності банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» на основі запропонованої моделі

Назва показника	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Нормативне значення	Бали		
					2018р.	2019р.	2020р.
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,401	3,019	2.501	≥ 1	1	1	1
Коефіцієнт фінансової автономії	0,406	0,503	0,471	$\geq 0,5$	0	1	0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,037	0,071	0,149	$\geq 0,2$	0	0	0
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,217	0,333	0,279	$\geq 0,1$	1	1	1
Рентабельність виробництва, %	8,0	11,8	0,05	≥ 10	0	1	0
Рентабельність продажу, %	23,6	23,8	26,4	≥ 10	1	1	1
Підсумок балів	x	X	x	X	3	5	3

Провівши аналіз за запропонованою моделлю маємо, що у 2019 році на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» існує мінімальна загроза настання банкрутства, а у 2018 та 2020 роках ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має велику ймовірність настання банкрутства при

виникненні кризової ситуації, так як частина коефіцієнтів не відповідає нормативним значенням. Розрахунки показників по даній моделі вказують на не стабільний фінансовий стан ГП «Полтавський ливарно-механічний завод».

З проведеного аналізу маємо, що найбільш використовуваним методом діагностики банкрутства є моделі дискримінантного аналізу, які є зручним для швидкого аналізу та дозволяють комплексно оцінити фінансову спроможність підприємства та прогнозувати ймовірність настання банкрутства. Методики зарубіжних та вітчизняних авторів є універсальними, проте мають недоліки, що можуть дати некоректні результати для сучасних умов економіки України. Проте на нашу думку, більш точні аргументи та точніший результат може дати багатофакторна модель діагностики банкрутства, функція якої буде побудована на звітності фінансово стабільних підприємств та підприємств-банкрутів на основі не лише великих та середніх, а також малих підприємств України з сучасною економікою.

Отже, сучасний стан економіки вимагає створення загального алгоритму прогнозування ймовірності настання банкрутства з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Ми вважаємо, що для більш обґрунтованого прогнозу необхідно використовувати одночасно декілька методів прогнозування банкрутства підприємств, що значно підвищить ступінь точності та якості отриманих результатів.

3.2. Розробка плану санації промислових підприємств

План фінансової санації (оздоровлення) є ефективним інструментом для планування управлінських, технічних та фінансово-економічних заходів, відносно реформування суб'єкта підприємництва з ймовірністю банкрутства, відповідно до існуючих проблем на ринку [34]. На основі інтегрованого підходу процес санації має включати такий механізм (рис. 3.3) [9].

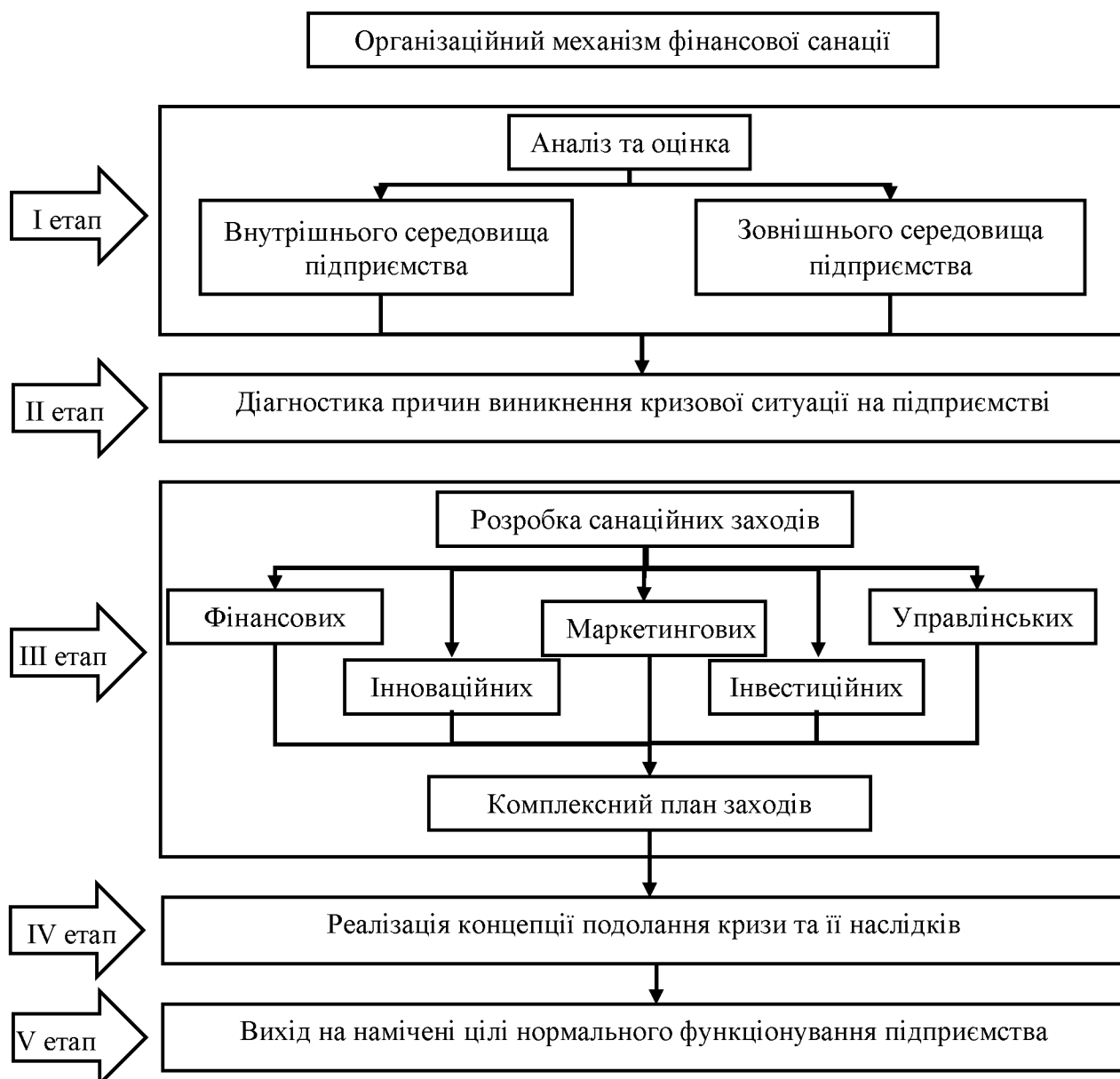

Рис. 3.3 Організаційний механізм фінансової санації ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»

Найважливішим етапом управління кризовими ситуаціями є діагностування впливу зовнішнього та внутрішнього середовища для попередження виявлення загроз кризи. Зовнішні чинники ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» можна класифікувати на:

1. Економічні: інфляція, кризовий стан економіки, нестабільність фінансової системи, загальний спад виробництва, зростання цін на сировину, неплатоспроможність партнерів, зміна кон'юктури ринку. Також непосильним

для ПП «Полтавський ливарно-механічний завод може виявитися високий рівень оподаткування.

2. Політичні: втрата ринків збуту, розрив економічних зв'язків, зовнішньо-економічна політика, політична нестабільність, зміна умов імпорту та експорту, недосконалість антимонопольної політики, законодавства та інших проявів регулюючої функції країни.

3. Збільшення міжнародної конкуренції через розвиток науково-технічного прогресу.

Внутрішніми чинниками ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є:

1. Низький рівень обладнання та організації виробництва.

2. Дефіцит власного оборотного капіталу через неефективну виробничо - комерційну або неефективну інвестиційну політику.

3. Високий рівень собівартості як наслідок скорочення ефективності використання виробничих ресурсів та виробничих потужностей.

4. Велика частка простроченої дебіторської заборгованості споживачів, які сплачують з запізненням або взагалі не платять з причини неплатоспроможності, що і є факторами ланцюгового банкрутства через передачу боргів на саме підприємство.

5. Створення понаднормативних залишків готової продукції, виробничих запасів, незавершеного виробництва, через що скорочується оборотність капіталу та утворюється його дефіцит. Це провокує ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» на збільшення боргів та може бути причиною неплатоспроможності.

6. Відсутність збуту через низький рівень організації маркетингової діяльності.

7. Неконтрольоване та швидке розширення діяльності, як наслідок дебіторська заборгованість та витрати більші за обсяги продажів.

8. Залучення на не вигідних умовах позикові кошти може призвести до зниження рентабельності, здатності до самофінансування та збільшення фінансових витрат

Характерними критеріями аналізу є забезпеченість матеріальними та фінансовими ресурсами, організація виробництва та збуту продукції, організаційна структура, кадровий потенціал та етапи життєвого циклу розвитку продукції. На основі виявлення та діагностування кризових ситуацій або незадовільного фінансового стану необхідне запровадження санаційних заходів. Для стабільного функціонування ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» з перспективою на найближчі роки необхідно розширити виробництво, провести реструктуризацію, поліпшити фінансовий стан за рахунок переобладнання виробництва, оновити основні засоби та виробничі потужності, знайти нові ринки збуту, дотримуватися чинного законодавства, а також виконати виробничу програму запланованого фінансування.

Основним завданням ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є абсолютне збільшення власних обсягів збуту. Більшість стратегій повинні бути направлені на заходи із просуванням продукції, збереженню кон'юнктури переваг та закріпленню позицій на ринках України та Європи. Цілі для проведення фінансового оздоровлення на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» зображені у вигляді дерева цілей на рис. 3.4.

Слід відмітити, рекомендованими напрямками фінансової санації ПП «Полтавський ливарно-механічний завод», ми вважаємо, є зменшення витрат, пошук нових джерел фінансування поточної діяльності та розвитку.

Якщо врахувати всі проблеми фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» та необхідність стабілізації фінансової стійкості, необхідно вжиття даних оперативних заходів:

- необхідно збільшити обсяг та частку грошових коштів в загальній структурі активів для підвищення показників платоспроможності та ліквідності;
- зменшити обсяг дебіторської заборгованості, оптимізувати політику розрахунків з підприємством та ввести контроль за своєчасним погашенням;
- зменшити обсяги непокритих збитків та збільшити показник рентабельності діяльності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» за

рахунок оптимізації витрат, розширення асортименту та виходу на нові ринки збуту;

- збалансувати рівень власного капіталу (не нижче 50 %) для забезпечення формування структури, що зменшить рівень фінансового ризику на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»;

- забезпечити стабільність показників структури капіталу та активів, а також інших фінансових показників для мінімізації виникнення та розвитку можливих кризових явищ;

- усунути зовнішні фактори банкрутства, удосконалити поточний календар для докладного відображення грошового обігу на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод», регулювати рівень незавершеного виробництва, перевести низьколіквідні активи до вискорооборотних;

- вжити локальні заходи для покращення фінансового стану, забезпечити стабільний фінансовий стан в середньостроковій перспективі за рахунок стабільного надходження виручки від реалізації, підвищити рентабельність продукції, забезпечити достатній рівень фінансових ресурсів для покриття поточних зобов'язань, поступово погашати старі заборгованості, скоротити витрати до допустимого рівня, провести ресурсо – та енергоощадні заходи.

Хочемо запропонувати декілька заходів у рамках зазначених напрямів, щоб покращити фінансовий стан та зменшити ймовірність настання банкрутства. Першим етапом покращення фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є знаходження оптимального співвідношення позикового та власного капіталу, що мінімізувало б настання фінансового ризику за рахунок найбільшої рентабельності власного капіталу.

Для зменшення фінансових зобов'язань необхідно: зменшити суми постійних витрат, зменшити рівень умовно-змінних витрат, продовжити строки кредиторської заборгованості за товарно-матеріальні цінності та відтермінувати виплати відсотків. лізинг.

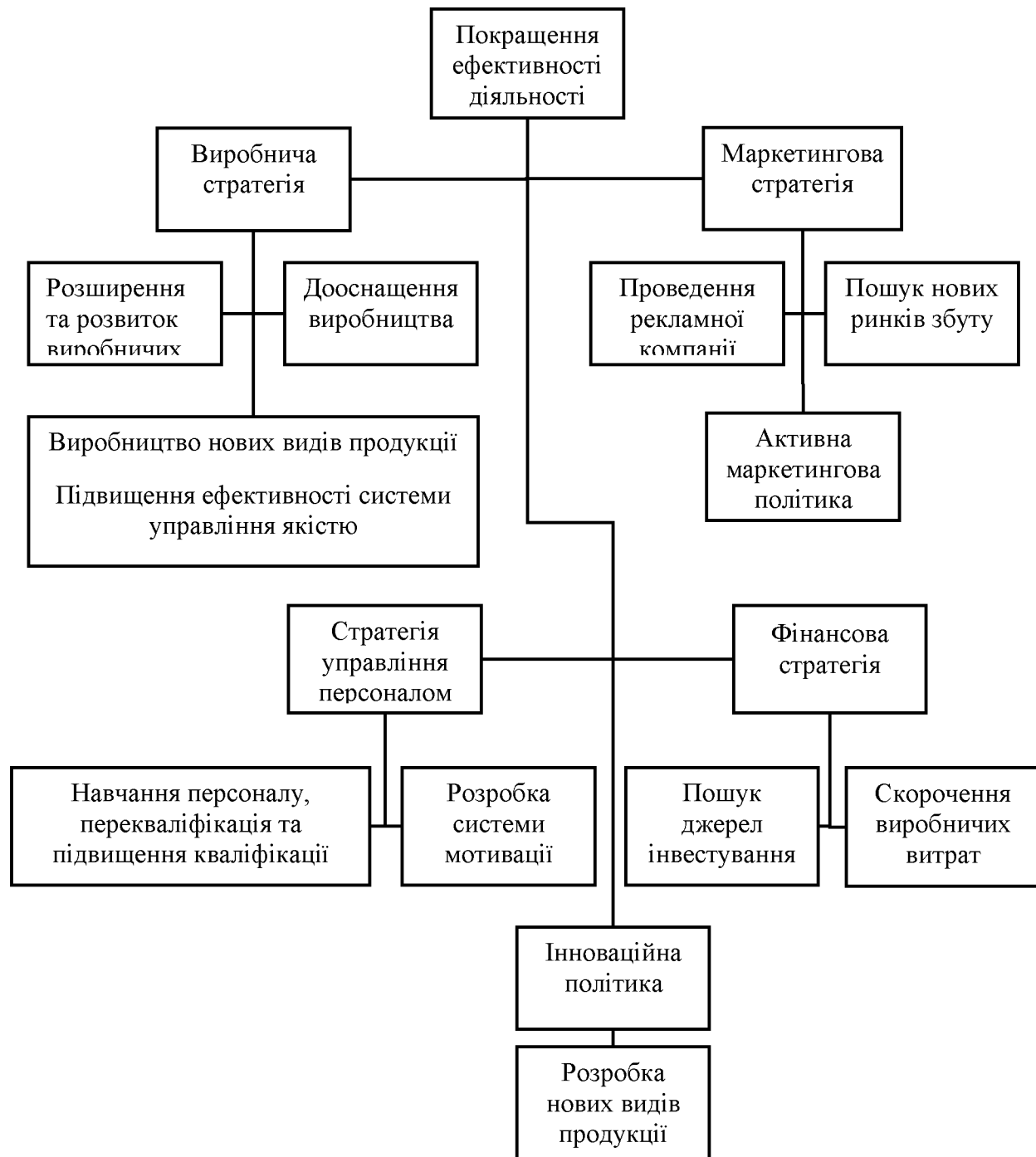

Рис. 3.4. Цілі проведення фінансової санації на
ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»

Для збільшення суми грошових надходжень до ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» необхідно рефінансувати дебіторську заборгованість (шляхом врахування та дисконтування векселів, факторингу, примусового стягнення та форфейтингу) , прискорити оборотність дебіторської заборгованості (за рахунок зменшення термінів надання комерційного кредиту),

оптимізувати запаси товарно-матеріальних цінностей (за рахунок встановлення нормативів методом економіко-технічних розрахунків), скоротити розмір гарантійних, страхових та сезонних запасів на час перебування підприємства у фінансовій кризі та можливо застосувати зворотній лізинг.

Якщо розглядати використання зворотного лізину, що передбачає продаж основних фондів з одночасним отриманням таких же основних фондів в фінансовий або оперативний лізинг. Перевагами його є підвищення платоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод», що дасть змогу розрахуватися з зобов'язаннями та оминати порушення справи про банкрутство; значна економія на податкових платежах, котрі супроводжуються операціями купівлі-продажу об'єкта основних фондів; в більшості випадків це єдиний вихід, якщо підприємство неплатоспроможне. В довгостроковій перспективі вигідніше використовувати на умовах власності чим зворотного лізингу та в результаті знижується кредитоспроможність ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

Вдосконалити фінансовий стан можливо шляхом скорочення вихідних та збільшення вхідних грошових потоків. Збільшення розмір вхідних потоків можливо за рахунок:

- збільшення доходу від реалізації основних видів продукції (насосів, агрегатів, земснарядів, футеровок, запасних частин до насосів);
- рефінансування дебіторської заборгованості;
- продажу частини основних засобів (токарний станок 1K62 та 6K20).

В свою чергу зменшити вихідні грошові потоки можливо за рахунок оплати товарів, робіт, послуг, що належать та не належать до валових витрат; здійснити вкладення у фінансові та реальні інвестиції; сплатити податки та платежі до бюджету; повернути залучений капітал.

Для збільшення обсягів реалізації необхідно максимально активізувати відділ збуту ПП «Полтавський ливарно-механічний завод». Бажаний результат можливо отримати шляхом надання знижок покупцям, застосувавши масову рекламу та помірним зменшення цін.

Наступним важливим етапом удосконалення фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» являється мобілізація внутрішніх резервів, яке можливо при проведенні заходів реструктуризації активів суб'єкта підприємництва; перетворенні фінансових та матеріальних активів в грошову форму; проведенні сукупності заходів, які пов'язані із зміною складу та структури активів балансу. Для підтримування задовільного фінансового стану необхідно планово проводити аналіз фінансів, щоб усувати наявні недоліки. Для спрощення проведення оцінки фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» можливо запропонувати наступні шляхи:

- адаптувати та удосконалити методики аналізу відносно потреб ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»;
- розробити методичне забезпечення для процесу прогнозування фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»;
- вдосконалити теоретичні засади для реалізації та формування інформаційної системи.

З метою покращення управління фінансовими ресурсами доцільно запровадити заходи, які могли б дати змогу своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища. За результатами аналізу та діагностики причин виникнення кризи було визначено основні санаційні заходи та сформовано санаційну програму ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» (табл. 3.4).

Заходи з впровадження контролінгу та раціонального використання матеріальних, трудових та інших витрат в майбутньому дозволить не лише знизити витрати, а й збільшити рентабельність, що як наслідок зробить позицію на ринку більш твердою. Використання даного заходу призведе до скорочення собівартості продукції, що дозволить за потребою зменшити ціну на продукцію або отримати більший прибуток для ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» з майбутньою перспективою.

За рахунок розширення каналів збуту для країн Європи підприємство зможе отримувати більший прибуток, перебороти зниження платоспроможності вітчизняних покупців, а також зростання цін на матеріали.

Таблиця 3.4

Санаційна програма ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»

Загальна інформація		
Складові	Сутність	
Тип управління	Реакційний з елементами посткризової та превентивної моделі	
Базова стратегія	Розширення сфер впливу	
Термін реалізації	1 рік (крім заходу з виконання для підтримки технічного рівня та модернізації устаткування)	
Очікувані результати	- стабілізація доходів в умовах ринку - поліпшення технічного забезпечення - оптимізація витрат - удосконалення системи контролю, моніторингу та управління	
Санаційний захід		Відповідальні виконавці
Впровадження контролінгу витрат для скорочення обсягів витрат на 5-10% за рахунок раціонального використання трудових, матеріальних, паливно-енергетичних та інших видів ресурсів.		Виробничий відділ, фінансовий відділ
Розширення каналів збуту, зокрема для країн Європи		Відділ продажу, відділ логістики
Виконання заходів для підтримки технічного рівня та модернізації устаткування		Виробничий відділ, технічний підрозділ, залучена служба технічного обслуговування та ремонту
Автоматизація та комп'ютеризація		Підрозділ програмного обслуговування
Підвищення мотивації оплати праці для робочих		Фінансовий відділ, бухгалтерський відділ, керівники відділів

Також, необхідне виконання заходів підтримки технічного рівня та модернізації устаткування, автоматизації та комп'ютеризації дозволить контролювати за витратами, полегшити управлінський облік, підвищити якість та конкурентоспроможність продукції. ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»

Виникає доцільність у перевірці відповідності оплати праці до рівня виконаної роботи, якості, зусиль та кваліфікації. Дані визначені характеристики впливають на невисоку продуктивність праці, простої та інші недоліки. Нашою пропозицією є збільшення оплати праці для кваліфікованих працівників,

можливе скорочення працівників з малою продуктивністю та якістю, а також застосування системи мотивації (премії) за рахунок виконання більше нормово-місячної виконаної роботи.

При подальшому розширенні ринку виникне необхідність в пошуку кваліфікованих працівників, тому головним завданням фінансового відділу на протязі 6 місяців визначити рівень гідної заробітної плати та врахування системи мотивації для зменшення кількості бракованої продукції та отримання максимальної суми прибутку.

Отже, можемо зробити висновок, що в сучасних умовах ринкової економіки фінансова санація (оздоровлення) є дієвим антикризовим інструментом для попередження банкрутства суб'єктів підприємництва. В загальному вона передбачає досягнення фінансової стійкості за рахунок нейтралізації негативних наслідків. При врахуванні особливостей розробки та реалізації процесу санації на різних стадіях життєвого циклу суб'єкта підприємництва може вплинути на прийняття рішення щодо оздоровлення або ліквідації боржника. На рішення також впливає результат оцінки прогнозу ймовірності відновлення успішної діяльності суб'єкта підприємництва. Заходи фінансового оздоровлення повинні розроблятися послідовно за такими етапами: усунення неплатоспроможності, відновлення фінансової стійкості та забезпечення фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі. Інакше, фінансова санація досягає своєї мети за умови комплексного характеру та застосуванню не лише під час кризового стану, воно потребує провадження постійного урахування стратегічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження у кваліфікаційній роботі дозволяють сформулювати наступні висновки.

1. Банкрутство – об’єктивно економічна категорія, яка отримала розвиток в ринкових умовах господарювання. Визначення умов та ознак виникнення банкрутства здійснюється в залежності від економічної ситуації в країні, також інтересів, котрі переслідує держава при здійсненні процедур банкрутства.

2. Необхідно удосконалити діючий організаційно-економічний механізм санації суб’єктів підприємництва, а саме його складових: нормативно-правового та методичного забезпечення; діяльності арбітражного керуючого; санаційних інструментів та заходів.

3. За переважною більшістю відносних показників ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є фінансово стійким з позитивною динамікою за рахунок: збільшення частки власного капіталі у валюті балансу на 6,5 в. п., що свідчить про зменшення фінансової залежності; зменшення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів на 16,9 % вказує на зменшення залежності підприємства від довгострокових зовнішніх джерел фінансування; 42,7 % власного капіталу було вкладено в оборотні кошти, що показує збільшення мобільності власного капіталу та збільшення можливостей для фінансування діяльності; збільшення грошових коштів серед власних оборотних активів (на 14,4 %) суттєво поліпшило характеристику фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами; зростання коефіцієнта майна на 15,8 % вказує на підвищення забезпеченості активами основної діяльності. За абсолютними показниками ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має ознаки нормально-стійкої фінансової стійкості, проте з негативною динамікою у зв’язку зі зниженням забезпеченості власними оборотними коштами на 15,7 %; збільшенням на 66,8 % надлишку власних оборотних коштів на 1 грн запасів; збільшенням порогу рентабельності на 25,7 % та зменшенням запасу фінансової стійкості на 19,6 % унаслідок

збільшення постійних витрат на 31,9 %, що свідчить про нестабільність операційної діяльності.

4. За показниками ліквідності та платоспроможності – ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» не є абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних активів, проте позитивним є зростання більшості показників ліквідності, що вказує на підвищення рівня платіжних можливостей щодо виконання зобов'язань та позитивну динаміку рівня ліквідності балансу. Основним показником, який негативно впливає на рівень платоспроможності ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» є зменшення чистого прибутку на 14788 тис. грн., або в 188 раз.

5. Фактичні значення Z-показників за результатами побудови багатофакторних моделей діагностики ймовірності настання банкрутства у 2018 та 2020 роках дають змогу сформулювати висновок про стабільність фінансового стану і мінімальну загрозу банкрутства ПП «Полтавський ливарно-механічний завод». Лише по універсальній дискримінантній моделі у 2020р. існує загроза настання банкрутства. Зниження у динаміці значень Z - показників свідчить про негативні зміни характеристик фінансового стану ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

6. Проаналізувавши переваги та недоліки моделей діагностики банкрутства була запропонована однофакторна модель, по якій у 2019 році на ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» існує мінімальна загроза настання банкрутства, а у 2018 та 2020 роках ПП «Полтавський ливарно-механічний завод» має велику ймовірність настання банкрутства при виникненні кризової ситуації, так як частина коефіцієнтів не відповідає нормативним значенням. Розрахунки показників по даній моделі вказують на не стабільний фінансовий стан ПП «Полтавський ливарно-механічний завод».

7. Сучасний стан економіки вимагає створення загального алгоритму прогнозування ймовірності настання банкрутства з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Ми вважаємо, що для більш обґрунтованого прогнозу необхідно використовувати одночасно декілька методів прогнозування

банкрутства підприємств, що значно підвищить ступінь точності та якості отриманих результатів.

8. За результатами аналізу та діагностики причин виникнення кризи було сформовано санаційну програму та визначено санаційні заходи ПП «Полтавський ливарно-механічний завод»:

- впровадження контролінгу витрат для скорочення обсягів витрат на 5-10% за рахунок раціонального використання трудових, матеріальних, паливно-енергетичних та інших видів ресурсів;
- розширення каналів збуту, зокрема для країн Європи;
- виконання заходів для підтримки технічного рівня та модернізації устаткування;
- автоматизація та комп'ютеризація;
- підвищення мотивації оплати праці для робочих.